

۲۰۱۹/۰۴/۱۰

وحید پیمان

تشویش از احتمال تخریب کهن ترین ساختمان خشتی جهان در غور

مسوولان محلی در ولایت غور در غرب افغانستان از احتمال تخریب منار جام، یکی از باارزشتترین میراث های فرهنگی افغانستان، ابراز نگرانی میکنند. باران، سیلاب، باد، حفریات غیرمسوولانه، حضور طالبان در حاشیه منار و نبود امنیت، از عمده ترین تهدید هایی عنوان میشود که به گفته مسوولان محلی غور، منار جام را با خطر نابودی روبرو ساخته است.

منار جام، یکی از ساختمان های تاریخی بزرگ جهان، دومین بنای بلند کره زمین و کهن ترین بنای خشتی جهان است.

این میراث فرهنگی افغانستان پس از قطب منار در دهلی، بلند ترین ساختمان خشتی جهان محسوب میشود. منار جام از معدود آثار تاریخی ثبت شده افغانستان در سازمان یونسکو است، اما جنگ و عدم رسیدگی حکومت به میراث های فرهنگی در سال های اخیر، این بنای خشتی بزرگ جهان را با خطرات جدی روبرو ساخته است.

رئیس اطلاعات و فرهنگ غور: ۳۰ درصد از تزیینات و بدنه منار جام فرو ریخته است

فخرالدین آریا پور، رئیس اطلاعات و فرهنگ ولایت غور، در گفت و گو با روزنامه ۸ صبح میگوید که ۳۰ درصد از تزیینات و بدنه منار جام تخریب شده است. به گفته آقای آریاپور، علاوه بر آن، منار جام در خود شکاف هایی دارد که باران، سیل و باد را به داخل این منار تاریخی عبور میدهد.

سال جاری، غرب افغانستان شاهد بارندگی های زیاد بود؛ باران های بی که در هرات و در همسایگی غور به شماری از آثار تاریخی آسیب رساند. اما آنگونه که مسوولان محلی غور می گویند، این ولایت از بارندگی های

شدید غرب افغانستان در امان مانده، اما هشدار میدهند که ذوب شدن برف ها در ماه های آینده و طغیان احتمالی هریرود و دریای جام ممکن است به این آبدۀ تاریخی آسیب وارد کند.

در عین حال عبدالحی خطیبی، سخنگوی والی غور، میگوید که اداره محلی این ولایت با توجه به تخریب بخشی از دیوار استنادی در حاشیه منار جام، نگران وقوع سیلاب های گسترده و تخریب احتمالی منار جام است. در سال ۲۰۱۲ میلادی دیوار استنادی ای در اطراف منار جام ایجاد شد. دو سال بعد اما در پی سرازیر شدن سیلاب ها، بخش های عمده این دیوار دوباره تخریب شد.

در سال های قبل، سیلاب تا نزدیکی های منار جام نیز رسید و تهدید تخریب این میراث فرهنگی با سرازیر شدن سیلاب ها نسبت به گذشته افزایش یافته است.

مسئولان ریاست اطلاعات و فرهنگ ولایت غور نیز تأیید میکنند که این دیوار استنادی با ۷۲ متر طول و دو متر ارتفاع، به کمک مالی اداره انکشاف بین المللی امریکا (USAID) اعمار شده بود، اما در پی سیلاب ها در سال های اخیر تخریب شده است.

منار جام بین دو رودخانه جام و هریرود واقع است. مسئولان محلی ولایت غور میگویند که این منار از سمت هریرود مصون است، اما سمت رودخانه جام که در آن دیوار استنادی ساخته شده بود، بیشتر در خطر سیلاب قرار دارد.

حفریات غیرمسولانه

فخرالدین آریاپور، رییس اطلاعات و فرهنگ ولایت غور، همچنان حفریات غیرمسولانه و حضور پر رنگ طالبان در حاشیه منار جام را تهدیدی جدی دیگر برای این بنای خشتی عنوان میکند. همزمان سخنگوی والی غور تأیید می کند که در زمستان گذشته، شماری از افراد خودسر در حاشیه منار جام دست به کاوش های خودسرانه زده اند. رییس اطلاعات و فرهنگ غور نیز ضمن تأیید حفریات خودسر در اطراف منار جام، میگوید که به دلیل نبود امنیت و تسلط طالبان در آن منطقه، تا اکنون مشخص نیست که کاوشگران چه چیزی را کشف کرده و با خود انتقال داده اند.

فخرالدین آریاپور، رییس اطلاعات و فرهنگ ولایت غور، میگوید که این کاوش ها با اشاره برخی از کشورهای همسایه صورت میگیرد؛ اما آقای او از کشور مشخصی نام نمیگیرد.

آقای آریاپور، دسترسی محدود مسئولان دولتی به منار جام را خطرآفرین می داند. او میگوید که از شهر فیروزکوه، مرکز ولایت غور، تا دره جام، چندین نقطه تحت تسلط مخالفان دولت افغانستان است و از این رو دسترسی مسئولان اداره اطلاعات و فرهنگ و ادارۀ محلی غور به این محل دشوار است.

اکنون مسئولان محلی غور تشویش دارند که در پی حضور گسترده مخالفان دولت در اطراف این اثر تاریخی، روش ترمیم و حفاظت از بزرگترین بنای خشتی جهان با مشکلات گسترده ای روبرو شود.

در همین حال عبدالحی خطیبی، سخنگوی والی غور، میگوید که حکومت یک قطعه محافظتی را جهت محافظت از این بنای تاریخی در کنار منار جام موظف کرده، اما او تشویش دارد که هر حمله احتمالی طالبان بر این قطعه محافظتی میتواند به قیمت تخریب این بنای تاریخی تمام شود.

رییس اطلاعات و فرهنگ غور نیز میگوید با وجود آنکه این قطعه امنیتی یک قطعه مطلقاً نظامی و جنگی نیست و صرف برای محافظت از منار جام تأسیس شده، اما طالبان هر زمان بر این قطعه یورش می برند.

انتقاد مسوولان محلی غور از بی‌تفاوتی حکومت مرکزی

مسوولان محلی ولایت غور تأکید می‌کنند که پیش از این بارها هشدارهای جدی را در مورد تخریب و آسیب احتمالی منار جام با مسوولان حکومت مرکزی در میان گذاشته‌اند.

رئیس اداره اطلاعات و فرهنگ ولایت غور از مسوولان مرکزی کشور به دلیل بی‌تفاوتی در محافظت از منار جام انتقاد می‌کند. او می‌گوید که موضوع تخریب احتمالی منار جام بارها با مسوولان مرکزی در میان گذاشته شده است. به گفته او، دو سال پیش نیز هیأتی از سازمان یونسکو به منار جام آمد تا نیازمندی‌های این منار را بررسی کند. رئیس اطلاعات و فرهنگ ولایت غور می‌گوید که پس از بازگشت این هیأت از غور به کابل، تا اکنون هیچ تماس رسمی یا غیررسمی با اداره اطلاعات و فرهنگ ولایت غور گرفته نشده است.

سخنگوی والی غور نیز تأیید می‌کند که پس از تخریب بخش‌هایی از دیوار استنادی منار جام تا اکنون، این ساختمان تاریخی افغانستان با بی‌تفاوتی‌هایی روبرو بوده است. به گفته آقای خطیبی، این تخریب‌ها قابل ترمیم است.

سخنگوی والی غور می‌گوید: «صدای مظلومانه منار جام از سوی اداره محلی بارها بلند شده، اما پاسخ مسوولان مرکزی این بوده که ترمیم و محافظت از منار جام در توان اداره اطلاعات و فرهنگ نیست و به یونسکو مربوط می‌شود.»

تاریخچه منار جام

منار جام در برخی از منابع به عنوان با ارزشترین بنای تاریخی افغانستان شناخته شده است. این منار در قرن دوازدهم میلادی ساخته شده و فرانچسکو بندارین، مدیر مرکز میراث‌های فرهنگی یونسکو، آن را یکی از ساختمان‌های خارق‌العاده معماری و کهن‌سالترین برج خشتی باقی مانده در جهان عنوان می‌کند. پیش از سقوط قریه جام به دست طالبان در سال‌های اخیر، باستان‌شناسان برای رفع تهدیدهای موجود، تحقیقاتی را انجام دادند و حکومت افغانستان برنامه‌های وسیعی را برای ترمیم و حفاظت از این آبدی تاریخی روی دست گرفته بود.

پیش از این یونسکو، منار جام در ولایت غور و بخشی از منطقه واقع در چشم انداز مقابل بوداهای بامیان را از جمله آثار در معرض تهدید اعلام کرده بود.

منار جام در سال ۲۰۰۲ از سوی یونسکو در فهرست میراث‌های جهانی قرار گرفت. این منار از خشت پخته ساخته شده و از آثار باثباتی است که هنوز از حوادث طبیعی و سیاسی مختلف در امان مانده است.

تصاویر قدیمی‌ای که از منار جام منتشر شده، این اثر تاریخی بزرگ را راست قامت نشان می‌دهد، اما اکنون و در دهه‌های اخیر این منار کم و بیش به سمت رودخانه هریرود کج شده است. علاوه بر آن، به گفته‌ی مسوولان محلی در ولایت غور، حدود سی درصد از تزیینات منار کاملاً جدا شده و بقیه نیز در حال ریزش است.

پیش از این، یک باستان‌شناس بریتانیایی به نام روری استوارت در بازدید از این منار، دلیل اصلی تخریب برج جام را حفاری‌های غیرقانونی در اطراف این منار دانسته بود.

گفته می شود که مرمت برج جام مصرف زیادی را در بر خواهد داشت و دولت نمیتواند جلو حفاری های غیرقانونی در منطقه را بگیرد. همچنین مردم محل می گویند که در دوران حکومت طالبان این بنای کهن کاملاً به حال خود رها شده بود و کسی به آن اهمیت نمی داد و از همان زمان این برج حدود ۳/۴۷ درجه کج شد. باستان شناسان معتقد اند «قطب منار» که بلندای آن به ۷۳ متر می رسد، نیز با الهام از منار جام غور در اوایل سدهی سیزدهم ساخته شده است. رسانه های بین المللی از جمله نیویورک تایمز از برج جام به عنوان بنای با ارزش فراتر از مرزهای افغانستان یاد کرده اند.

